



A vár látképe
(Fotó: Petrusák János)

Petrusák János

Egy boldog kő: Boldogkő – ahol álmaiddal találkozol

Szerintem sok kislánknak voltak olyan álmai, amelyben egy királylány meghívására elindul meghódítani egy lovagvárat, megküzd az ellenel és jutalmul az övé lesz a fele királyság helyett legalább a fele lovagvár. Csakhogy a mesés kedvű nagymama, édesanya vagy nővére lehiggasztotta harcba induló kedvünket azzal, hogy mindez csak mese. Mégis régi álmainkkal találkozhatunk Magyarországon ma egy helyen, amelynek a neve: Boldogkő!

Távolról úgy látjuk, rom ez a vár. Már az 1700-as évek óta rom. Bár a kurucok, biztos, ami biztos, befészkeltek ide magukat. Mi is merészkedjünk közelebb: mehetünk géphajtású szekéren, vagyis autón, buszon, de kerékpárra is pattanhatunk. A legromantikusabb és legfárasztóbb azonban a gyalogtúra, a régi temető

mellől a réten át a hegyoldalban az úgynevezett szamárszékön. A kilátás csodás! Ezzel legalább nincs baj! Azzal viszont, hogy egy tüdőnk és egy szívünk van, már igen. Igaz, az is jó, hogy egy van, megmaradt, mivel a kaptatón már azt hittük, hogy kiköptük e fontos belső szerveink.

Felérve azért elmondhatjuk, túléltünk egy kalandot. És tudunk már egy boldogkői titkot! Na, miért szamárszékön a szamárszékön? Mert ez a szamárak útja, azoké, akik azt hiszik, könnyedén felkaptathatnak rajta.

De egy várat bevenni, még manapság sem egyszerű! És ez a szép benne! A harc, a küzdés. A rákészülés, az erőpróba és kitartás. Amely végül – bár nagy izgalom és lihegés nyomán – de meghozza jutalmát.

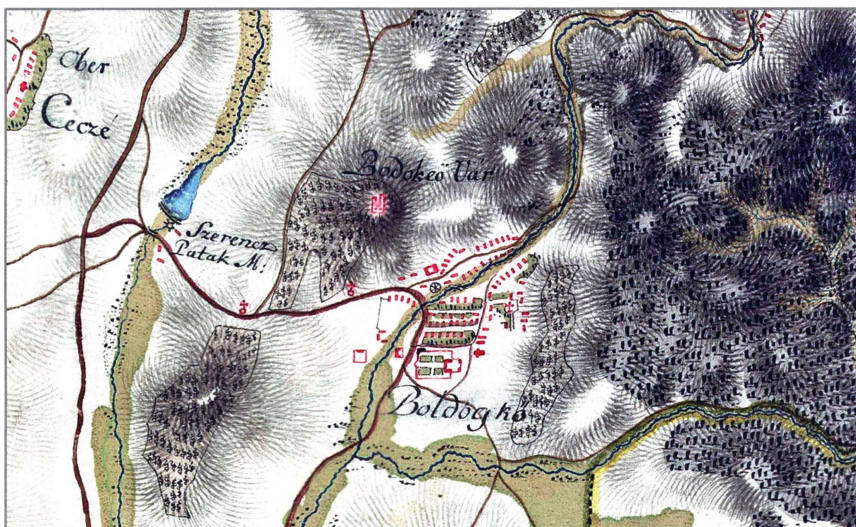
Miénk a vár! Vagyis a Magyar Államé. (Tehát akkor a miénk.) A jelenlegi üzemeltető az odalenti község, Boldogkőváralja. Nem sok ilyen falu akadhat, amely használója egy várnak.

Olyan büszkeséggel beszélnek a falubeliek a várról, a várukról, hogy biztosra vesszük, tényleg erről van szó. Mai korunkra fordult a helyzet: nem egy lovagvárnak van odalenti falva, hanem annak a lenti régi jobbágyközségnek lett egy vára.

Eddig azonban sok víznek kellett elfolynia a falun áttekergő Tekerés- vagy Tekerjes-patakban.

A vár első említése 1282-ből való, miszerint a Tomaj nemzetségből származó Tiba úr (Jaak fia Tyba ispán) a tulajdonosa. Sokáig a levéltárosok nyomán a történészek azt vallották, azon korból való egy vár, amikor említik azt. Csakhogy az oklevelek örökösödést, perpatvart, csatákat, ostromokat, dúlásokat örökítenek meg, és sok bűncselekményt. Ezzel a lo-

A település és a vár
az I. katonai felmérés
térképszelvényén



gikával bűnözzön hát mindenki, minden községben legyen valami balhé, mert nyolcszáz vagy még több év teltével így maradhat fenn településünk neve? Voltak régente is olyan helyek, ahol évtizedekre és évszázadokra semmi említésre méltó sem történt. Csak tették dolguk az emberek: éltek. Aztán ha be is került egy hely neve a krónikákba meg oklevelekbe valaha, korántsem biztos, hogy az az oklevél levéltárba került, nem veszett-e el, nem lappang még mindig egy rejték helyen, vagy nem lett-e a tűz, a rongálás vagy egész egyszerűen az idő martaléka.

Mindenki a faluban tudni véli, hogy a 13. század utolsó harmada – okleveles említése – előtt már állt a vár. A néprege szerint – és milyen szép is ez a népi történetmese – a muhi csatából menekedő királyt egy Bodó nevezetű itteni aszalómester, mások szerint egyszerű koldus szánta meg és rejtette el az üldöző tatárok elől. IV. Béla aztán a veszély múltával megköszönte Bodónak a segítséget, és a tőle kapott lovon továbbállt. (Koldusnak ló? Gazdag koldus lehetett!) Viszont a történetnek itt nincs vége, Bodó aszalómester vagy éppen koldus számára sem, mert a mesék örök logikája szerint a jótett helyébe jót várj, akár egy királytól is. Rendelkezett egy elveszett, de a nép száján örökre maradó oklevélben az uralkodó: „neked adom Aszaló és Bodolló községeket, valamint a környéküket, fel egészen a Zempléni hegyekig.”

A levéltárosok és történészek persze tudják, milyenek a királyok, bár éppen IV. Bélával kapcsolatban több valós oklevél is fennmaradt, amelyben a menekülése során nyújtott segítséget köszönte meg később különféle birtokadományokkal az uralkodó.

Csakhogy még a mesékben is van valóság, hogy hihető legyen, mint minden mese. A király feltételt is szabott Bodónak: várat kell építenie itt, az oroszlanos sziklabércen kerekén 5 esztendő alatt! Ha ezt nem teszi meg – bár ez nincs benne a mesében, de meséljük valósághűen a mesét! –, akkor huss a birtoknak, felejtődik a jótett.

Nagyon elkeseredett Bodó mester, hiszen ha koldus nem is volt, de olyan gazdag ember sem, hogy várat építtessen, méghozzá szűk öt esztendő leforgása alatt. Nem kellett volna a jóembernek kétségkednie, mivel volt neki hét szép és ezért a kérőkben válogatós lánya, akiket az emberek Bodó tündéreinek neveztek. Ez a hét lány elhatározta: annak adják kezük, aki megfogadja, legalább egy évig építi a várat. Mivel – és csakis ezen okból – Bodó nem akarta, hogy bármelyik leánya jövőbelije kimaradjon a nagy építkezésből, a királlyal az aszalómester és most már birtokos meghosszabbította a szabott öt esztendőt még kettővel.

A hét széplány talált vállalkozót – vagyis nemes urat elég jobbággal és pénzzel, hogy építhessen –, így fel is épült a vár kerek hét esztendő alatt. Hogy aztán hetedhét országban is túl szólna a híre...

Eddig a legenda, amely mosolygató, de szép. Mert mindig jó – felnőttként is – hinni a mesékben,



A kaputorony
(Fotó: Csorba Csaba)

a jó hatalmasokban, királyokban, meg a kitartás jutalmában.

A legendában azonban van még egy figyelemre érdemes részlet: a néphagyomány úgy tudja, hogy a király Aszaló és Bodolló nevezetű helyeket adományozott. Aszaló nevű község a Hernád völgyében, Boldogkőváraljától légvonalban úgy húsz kilométerre valóban létezett és létezik ma is. Tehát, ha Aszaló létezik, akkor Bodolló is létezett?

Történészeink inkább a nyelvészeknek hisznek, akiknek véleménye szerint Boldogkö neve a szláv Bod személynévre vezethető vissza. Viszont hogy ez a Bod ki volt és mit csinált...? (Azt már mondják meg a történészek!)

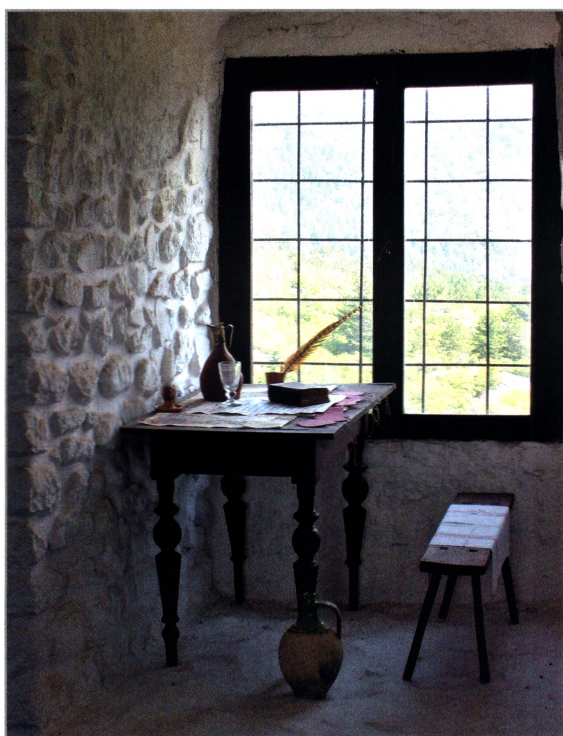
Néhány történész szerint Boldogkö, akármilyen néven is neveztek ekkor, nem a tatárdúlás után néhány évvel épült, de nem is a III. András (Endre) által kiállított oklevél idején, hanem korai magját Aba Amadé zempléni oligarcha parancsára rakták le, valamikor a 14. század elején. Ezen vélemények szerint

A település látképe a várból
(Fotó: Csorba Csaba)





A lőrésen túl az őrállás
(Fotó: Petrusák János)



A deákra várva
(Fotó: Petrusák János)

A várudvar
(Fotó: Petrusák János)



az 1282-es és 1295-ös oklevelek említette „castrum Bodua” nem azonos várunkkal. Itt is azonban elfeledjük, hogy az okleveleket latinul írták sok esetben magyarul nem tudó szerzetesek.

A kezdeti vár datálásában a régészeket segítségül hívva is tanácstalanok vagyunk, mivel sok erődítmény és vármag földből és fából lett összehordva, amely nehezen volt elfoglalható, lerontható, de az időnek sikerült. Az már biztosan tudható, hogy Anjou Károly király (I. Károly) legyőzve a kiskirálykodó Amádé fiakat, azok javainak egy részét a nápolyi udvarból érkezett Drugeth nevezetű családnak adta. A Drugethek honorbirtokként, azaz a királyi udvarbeli tisztségviselés időtartamára kapták meg, de Nagy Lajos király megszüntette ezt a tisztségviselőket jutalmazó gyakorlatot, és visszavette „állami kezelésbe” ezt a birtokot is. Ekkor már biztosan megvolt a vaskos falú – ma nem látható, csak vastag falcsontkjában álló – öregtorony, meg vele összekötve a palotaszárny és az azt védő háromszögletes torony is. Az örökösen nagy tervekkel és pénzzavarral küzdő Luxemburgi Zsigmond király azért is, hogy ezzel a lépéssel hívei táborát erősítse, elzalogosította a várat és az uradalmat Czudar Péter nevű főúrnak. Ezután szegény várat adják-veszik, néha szerződéssel, néha csellel és katonai erővel, de inkább a jóvedelmező birtok számít akkor már, mint fent a vár.

Belgrádért, a Hunyadi János által később megvédett Nándorfehérvárért cserébe a szerb despota birtokolhatta többek között ezt a várat is. Majd a Hunyadiak alatt kisnemesi sorból országos méltóságba emelkedő és nagy vagyont gyűjtő Szapolyai família lett Boldogkő ura. Így, mivel Szapolyai János 1526. november 11-én törvényesen megválasztott, majd megkoronázott magyar király lett, járhatott király is a falai között.

Ezután a két keresztény király háborújában – tulajdonképpen belháborúban – a vár szerepe megnőtt, hiszen a Kassáról Tokaj és ezzel Erdély felé tartó út egy fontos állomása lett a hegyet koronázó vár.

Kis őrség volt azonban csak benne, hiszen egyik királynak, se a magyarnak, se a Habsburgnak nem voltak megfelelő anyagi lehetőségei. Ezen kis várőrsek inkább vámszedő és rendvédelmi szerepben voltak, mint várvédőiben. A viszonylag vékony falú és szűk várat egy nagyobb és ágyúkkal is rendelkező ostromló had könnyen elfoglalhatta. Ezért volt az, hogy szegény Boldogkő ebben a korban nem lehetett túl boldog, hiszen a zászlók az ormán elég sűrűn cserélődtek.

Habsburg Ferdinánd a várat és uradalmát Patóchy Ferencnek adta, Gyula váráért cserébe. Csakhogy Patóchy Ferenc, míg a cserebere lezajlott, elhalálozott, és özvegye hiába követelte – már csak azért is, mert be kívánta a falai közé költözni – a várat, azt királyi várnagya nem nagyon akarta átadni.

Boldogkő várába Patóchy Ferenc lánya és annak férje költözhetett be, aki ahhoz a Bebek Györgyhöz ment feleségül, ki a korszak híres-hírhedt rablólovagja volt. A Bebekék hamis pénzt készítettek itt is, mint

annyi más várunkban. Manapság itt hamis pénzt ne keressünk – amúgy is hamis! –, a régészek viszont a fémolvasztó nyomait megtalálták.

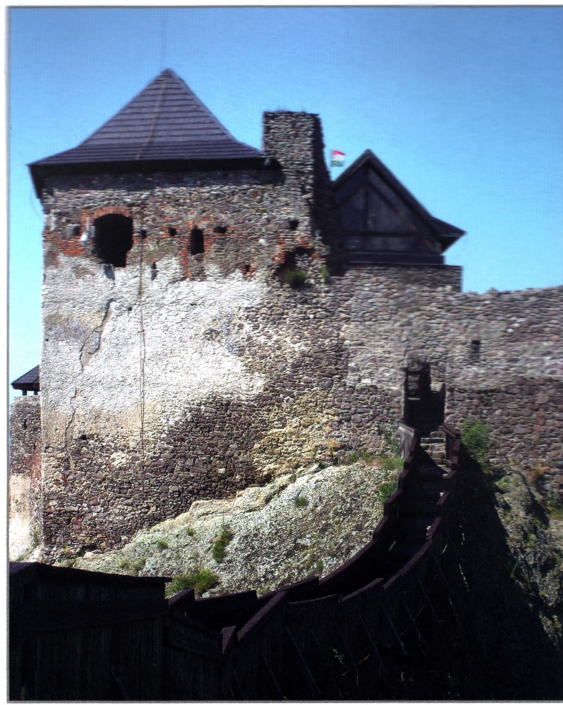
Ebben az időben épült ki palánkból róva a külső vár a kaputoronyhoz vezető lépcső alján. Itt voltak többek közt a gazdasági épületek, és védte a palánk a hegygyomrába mélyesztett istállót, amely ma a Castrum Boldua nevű, a középkort idéző étteremnek ad helyet.

Bebek Ferenc aztán elcserélte a várat egy elfogott török vezérért, Amhet, vagy inkább Ahmed pasáért. A vár ezzel Sárközy Mihályé lett, majd adták-vették, fegyverrel meg leginkább fenyegetéssel is elfoglalták, hol a Habsburgok meg az ő hitükön álló főurak, hol az erdélyiek, vagy éppen Thököly Imre kurucái.

A Rákóczi-szabadságharcra már rom, amely igazából nem játszott semmilyen szerepet, de jó hinni abban, hogy a Pro Libertate (a Szabadságért) feliratú zászló is lengett egyszer ormán.

Fegyverzaj ültével különböző birtokosok, például a löcsei jezsuiták uradalmi magtárnak használták a vár még használható épületeit. 1753-ban vásárolta meg pécsújfalusi Péchy Gábor királyi tanácsos nem is a romvárat, hanem az uradalmat, amelynek területén, lent a faluban építtetett magának és családjának egy barokk kastélyt. De mivel ennek a várnak 1945-ig volt birtokosa, előbb a Péchyek majd a Péchy-Zichyek, nem engedték széjjelhordani köveit. A vár megmaradt, sőt a romantika, különösképp a nemzeti romantika éledésével a 19. században helyre is állították, vagy éppen „lovagvárassá” formálták. Valószínűsíthető, hogy ebből az időszakból valóak a palotaszárny csúcsíves ablakai.

A vár régészeti feltárása 1963–1964-ben történt meg K. Végh Katalin vezetésével, az állagmegóvási munkák pedig Koppány Tibor tervei alapján zajlottak. Ezután a palotarész az 1990-es évekig 47 férőhelyes turisztaszállóként működött, egy időszakban éppen a mostani boldogkőváraljai polgármester, Zavodni Ferenc vezetésével. Ezért nem is annyira meglepő, hogy Zavodni Ferenc igazi várkapitányos lendülettel vette kézbe a faluja gondjaira bízott vár sorsát. Bár a puritán turisztaszálló megszűntével voltak építkezések, elsősorban állagmegóvási munkák a várban, de a 2002–2003-as védőtető és gyilokjárós felújítás után Boldogkő az utóbbi években újjászületett. Nem a falak rakódtak még magasabbra, mint amilyen magasan valaha is voltak, és nem újabb tornyok bújtak elő a földből. Hanem múzeum, fegyver- és ólomkatona-kiállítás, a 14. századot megidéző várórség – szemre korhű ruhában, dísz-tőrrel felfegyverkezve –, tavasztól őszig minden hétfőgén kóbor lovagok (ahogy nevezik magukat) bajvívó leckéi és udvarhölgyi ruhás tárlatvezetés – bár legyen a szép hölgy nekünk csakazértis, mint a kislurkók száján királylány – várja az odalátogatókat. Egy ablakfülkében az irodalombarátok egy asztalt, padot, az asztalon írószerszámokat meg természetesen korsó bort fedezhetnek fel, amely talán Balassi Bálintot várja, hogy írja már a Borivóknak való versét – amelyet itt alkotott –,



Az órállásból visszatekintve
(Fotó: Petrusák János)

vagy talán Dévai (Dévay) Bíró Mátyás, az első magyar helyesírási könyv szerzője kívánna odatelepedni. Bár arra csak óvatosan gondoljunk, hogy az itteni élete során még katolikus Dévai Bíró Mátyás, akit később a magyar Lutherként emlegettek, leülne borozgatni...

De van itt minden, amelyet felsorolni is sok, megnézni pedig egy nap kevés. Forgatag fogad minket, amelynek során a középkorba álmódhatjuk magunk. Azaz funkciója van a várnak. Nem védelmi, ostromot álló, nem raktározó, hanem, mint a legendák szerint, boldog lehet újból Boldogkő.

Élet költözött az ódon falak közé. Menjen el az is, aki hiszi, az is, aki nem hiszi. A lenyugvó nap aranyló fényében mi úgy láttuk, amikor búcsúztunk a vártól, hogy utánunk mosolyognak a falak. És visszavárón integet egy királylány vagy egy lovag, kinek mi kell, hogy jöjjünk mi még újból ide el... ♥

A vár szokatlan nézőpontból
(Fotó: Szabó László)

